

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraukset

**Ympäristörikosten torjunnan koulutuspäivä 28.11.2017
POLAMK/Tampere**

**Kihlakunnansyyttäjä Heidi Nummela,
Itä-Uudenmaan syyttäjänvirasto**

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

- Ympäristönsuojelulaki (86/2000) 28 §,
Ympäristönsuojelulaki (527/2014) 27 §
- Lupa tarvitaan ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaan toimintaan
- Maaperän pilaamiskielto (ent. 7 §, nyk 16 §)
- Pohjaveden pilaamiskielto (ent. 8 §, nyk 17 §)
- Selvilläolovelvollisuus 6 § ”on oltava selvillä...”
- Velvollisuus ehkäistä ja rajoittaa ympäristön pilaantumista 7 §

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

- Ympäristönsuojelulain 29 §: Luvanvaraisen toiminnan olennainen muuttaminen
- Ympäristöluvan saaneen toiminnan päästöjä tai niiden vaikutuksia lisäävään tai muuhun toiminnan olennaiseen muuttamiseen on oltava lupa. Lupaa ei kuitenkaan tarvita, jos muutos ei lisää ympäristöön kohdistuvia vaikutuksia tai riskejä eikä lupaa toiminnan muutoksen vuoksi ole tarpeen tarkistaa. Toiminnan muutos on aina olennainen, jos toiminta sen seurauksena muuttuu direktiivilaitoksen toiminnaksi.
- Missä menee raja muutoksen ja olennaisen muutoksen välillä, milloin toiminta muuttuu toiseksi?

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

- Lupaehtojen on oltava riittävän täsmällisiä
- Lupaehtojen noudattaminen ei ole harkinnanvaraista
- Lupaehtojen noudattamisesta vastaa luvan hakija/jolle lupa on myönnetty
- Yhteisön osalta vastuuta tarkastellaan yhtiön johto- ja toimivaltasuhteiden kautta

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

- Lupaehtojen rikkomisen/noudattamisen laiminlyönnit voivat tulla ilmi omana ilmoituksena, viranomaisen tekemässä valvonnassa tai ilmiantona
- Hallinnolliset toimenpiteet ensisijainen keino saattaa luvanrikkoja toimimaan laillisesti
 - Hallintomenettely ja rikosprosessi voivat olla käynnissä samanaikaisesti

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

- Hallintopakko ei estä rikoksen tutkimista eikä rangaistuksen tuomitsemista – eri tavoitteet
- 225 § ”Joka rikkoo uhkasakolla tehostettua tässä laissa tarkoitettua kieltoa tai velvoitetta, voidaan jättää tuomitsematta rangaistukseen samasta teosta, jos uhkasakko on tuomittu maksettavaksi”
- Toiminta rikosasiassa 188 §; Valvontaviranomaisen tulee tehdä ilmoitus 224 ja 225 §:ssä tarkoitettu teosta tai laiminlyönnistä poliisille esitutkintaa varten. Ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos tekoa on pidettävä olosuhteet huomioon ottaen vähäisenä, eikä yleisen edun ole katsottava vaativan syytteen nostamista. Valtion valvontaviranomainen on rikosasiassa asianomistaja, jos yleistä etua on loukattu.

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

- arvioitaessa kynnystä on otettava huomioon mm.
- luparikkomuksen vakavuus ja olennaisuus toiminnan kannalta
- teon haitallisuus
- teon jatkuvuus
- tahallisuus

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

- Tekoaika luvanvastaisessa toiminnassa lähtökohtaisesti jatkuu kunnes laillinen tila on saavutettu (noudatetaan lupaa, keskeytetään toiminta, uusi lupa voimaan)
- Jälkikäteen myönnetyllä luvalla ei pitäisi olla vaikutusta teon oikeudelliseen arviointiin – tunnusmerkistön mukaisuuteen

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

Ympäristönsuojelulain 224 §:

• Joka tahallaan tai huolimattomuudesta.....2) laiminlyö ympäristöluvan lupamääräyksen mukaisen velvollisuutensa tai viranomaisen 80 §:n 3 momentin, 94 §:n 3 momentin, 95 §:n 1 momentin, 99 tai 136 §:n nojalla antamaan määräykseen perustuvan velvollisuutensa, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *ympäristönsuojelulain rikkomisesta* sakkoon.

•

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

Ympäristönsuojelulain 224 §:

- Rangaistavaa tahallisenä tai huolimattomuudesta
- Ei edellytä mitään vahinkoseuraamusta
- Voidaan tuomita sakkoa
- Ei yhteisösakkoa
- Haastavaa rajanvedon tekeminen mm. luparikkomuksen ja rikoslain rikostunnusmerkistöjen välillä ja siitä, onko toiminnassa kysymys enää luvanmukaisesta tilanteesta

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

Kun menettelyllä aiheutetaan ympäristöriskejä – rikoslain 48 luvun säännökset voivat tulla sovellettaviksi

- 48 luku 1 § ympäristön turmeleminen
- 48 luku 2 § törkeä ympäristön turmeleminen
- 48 luku 3 § ympäristörikkomus
- 48 luku 4 § tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

- Rikoslain 48 luku 1 § Ympäristön turmeleminen
- Edellyttää tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta
- Muunkin lain kuin ympäristönsuojelulain nojalla annetun luvan vastainen menettely voi tulla kysymykseen
- ...siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle, tai 3. momentin mukaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista.

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

- Rikoslain 48 luku 2 § Törkeä ympäristön turmeleminen
- Edellyttää tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta
- ...ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus tai muut seikat, 2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä taikka 3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä...

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

- Rikoslain 48 luku 3 § Ympäristörikkomus
- Edellyttää tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta
- Jos ympäristön turmeleminen, huomioon ottaen ympäristölle tai terveydelle aiheutetun vaaran tai vahingon vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava *ympäristörikkomuksesta...*

Ympäristörikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo ympäristönsuojelulain 122 ja 123 §:n nojalla annettuja määräyksiä. Ympäristörikkomuksesta tuomitaan niin ikään se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö ympäristönsuojelulain 27–29 §:ssä tarkoitetun velvollisuuden hakea ympäristölupaa, jollei teko ole ympäristön turmelemisena rangaistava...

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

- Rikoslain 10 luvun 2 §:n mukaan rikoshyöty tulee tuomita valtiolle riippumatta rikoksen vakavuudesta
- Myös aineelliseen lainsäädäntöön perustuvan kriminalisoinnin osalta mahdollinen
- Yhteisösakko on mahdollinen vain erikseen niin säädettyä, mm. rikoslain 48 luvun ympäristörikoksissa
- Myös muut rikokseen perustuvat seuraamukset mahdollisia kuten vahingonkorvaus, konfiskaatiot, liiketoimintakielto ym.

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

Hyvinkään käräjäoikeus 1.9.2017, tuomio 17/133699,
Asianumero R 17/308

Syytteen mukaan vastaaja oli tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyönyt ympäristöluvan lupamääräyksen mukaisen velvollisuutensa. Betonituotetehtaantuotantopäällikkö oli laiminlyönyt huolehtia siitä, että tehtaalla noudatetaan kunnan ympäristölautakunnan myöntämän ympäristöluvan lupaehtoa 16 jäteveden pH-arvon tarkkailun, mittauksen, seurannan, tulosten tallentamisen ja jätteiden käsittelyyn liittyvän informaation toimittamisen vesilaitokselle ja ympäristölautakunnalle osalta sekä jäteveden käsittelyä tietyissä tilanteissa. Lupaehtoa ei ollut noudatettu mm. kustannussyistä. Yhtiö oli saanut menettelyn johdosta taloudellista hyötyä vähintään 2.700 - 6.000 euroa.

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

Puolustuksen väitteet:

- Syyteoikeus oli vanhentunut, koska ympäristönsuojelulain rangaistussäännös ei soveltunut tapaukseen
- Lupaviranomainen oli ylittänyt toimivaltansa ko. lupamääräystä antaessaan
- Kunnan teknisellä lautakunnalla ei ollut toimivaltaa antaa päästörajoituksia
- Lupamääräystä on mahdoton noudattaa
- Sana ”jatkuvasti” ei tarkoita yhtämittaista mittaamista vaan kerran vuodessa riittää täyttämään määräyksen

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

Puolustuksen väitteet:

- mittaus oli jatkuvaa
- valvontaviranomainen ei ole käynnistänyt hallintopakomenettelyä
- menettely ei ollut tahallista eikä edes huolimatonta
- rikoshyötyä ei ollut syntynyt ja sen tuomitseminen oli joka tapauksessa kohtuutonta
- Käräjäoikeus katsoi syytteen toteennäytetyksi ja tuomitsi tuotantopäällikön 15 päiväsakon suuruiseen rangaistusseuraamukseen ja yhtiön menettämään valtiolle rikoksella saatuna hyötynä 4.000 euroa, joka koostui arvioidusta mittauslaitteen arvosta ja asennuskuluista. (Ei lainvoimainen)

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

Helsingin hovioikeus 11.4.2017, tuomio 17/114980, Asianumero R 15/2177

Syytteessä oli kyse oli jäteasfaltin käyttämisestä ympäristöluvassa sallitun enimmäismäärän ylittäen 335.626,3 tonnilla. Syytteessä olivat yhtiön liiketoiminnasta vastaava johtaja, joka oli toiminut myös yhtiön toimitusjohtajana, aluejohtaja ja asfalttiaseman päällikkö. Syyte oli RL 48 luvun 3 §:n ympäristörikkomuksesta koska syyttäjä katsoi toiminnan aiheuttaneen myös riskejä ympäristölle. Käräjäoikeus katsoi, että syytteessä oli rikottu ympäristölupaa mutta koska toiminnan ei oltu näytetty olleen omiaan aiheuttavan ympäristön pilaantumista tai muita pykälässä aiheutettuja seuraamuksia syyte hylättiin. Vastuun kohdentaminen oli myös jäänyt näyttämättä. Syyttäjä valitti tuomiosta hovioikeuteen ja vaati toissijaisesti vastaajien tuomitsemista ympäristönsuojelulain rikkomisesta.

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

Helsingin hovioikeus 11.4.2017, tuomio 17/114980,
Asianumero R 15/2177

Hovioikeus katsoi, että yhtiön toiminnassa oli laiminlyöty noudattaa lupamääräyksiä. Arvioidessaan rajaa ympäristörikkomuksen ja ympäristönsuojelulain rikkomisen välillä hovioikeus vertasi tilannetta siihen mikä olisi ollut toiminnan vaikutus valmistettaessa asfalttia jäteasfaltin sijasta uudella kiviaineksella ja katsoi, ettei nyt tapahtuneesta menettelystä ollut aiheutunut enempää pölyä. Ympäristörikkomusta koskeva syyte hylättiin. Kaikki vastaajat tuomittiin ympäristönsuojelulain rikkomisista 20 päivän suuruisiin sakkorangaistuksiin. Lisäksi asiassa tuomittiin merkittävä rikoshyöty (ei lainvoimainen).

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

Turun hovioikeus 29.9.2017, tuomio 17/138625, Asianumero R 16/503

- Yhtiön toimitusjohtajaa vastaan kolme syytekohtaa 1) Ympäristön turmeleminen; Ympäristöluvan vastaisesta menettelystä maa- ja kiviaineen kierrätys-, käsittely- ja varastoalueella. Kenttärakenteeseen oli sijoitettu sinne sopimatonta materiaalia ja alueella varastoitiin mm. rakennusjätettä, jonka tuominen sinne oli kiellettyä 2) törkeästä ympäristön turmelemisesta sorakuopalla, mihin oli maa-ainelupa. Alueella oli tapahtunut maa-ainesten yliottoa ja sinne oli sijoitettu epäsopivia ja jopa pilaantuneita maa-aineksia 3) ympäristön turmelemisesta polttamalla jäteöljyä polttoaineteholtaan alle 5 megawatin lämmityskattiloissa
- Myös yhtiötä vastaan ajettiin rangaistusvaatimusta

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

Turun hovioikeus 29.9.2017, tuomio 17/138625, Asianumero R 16/503

Puolustuksen väitteet:

- Alueella ei ollut kenttärakennetta vaan kierrätettävien aineiden välivarasto, joka oli ollut tarkoitus viimeistellä ennen voimassaolevan luvan päättymistä
- Rakennusmateriaali ja puuaines olivat ainoastaan välivarastossa
- Maa-ainesten ottoalueen rajoja ei oltu ylitetty – viranomaisten mittaukset olivat vääriä
- Soranottoalueelle oli tuotu maa-ainesta vain luvan mukaista maisemointia varten
- Jäteöljyn polttoa oli luultu lailliseksi eikä menettelystä ollut aiheutunut ympäristölle haittaa

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

Turun hovioikeus 29.9.2017, tuomio 17/138625, Asianumero R 16/503 (ei lainvoimainen)

Hovioikeus tuomitsi vastaajan syytekohtaan 1 osalta ympäristön turmelemisesta, syytekohtaan 2 ympäristön turmelemisesta ja syytekohtaan jäteöljyn polttamiseen liittyen hylkäsi, koska ei pitänyt menettelyä tahallisenä.

- Vastaaja tuomittiin 3 kuukauden pituiseen ehdolliseen vankeusrangaistukseen
- Yhtiö tuomittiin 20.000 euron suuruiseen yhteisösakkoon

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

Hyvinkään käräjäoikeus 12.5.2017, tuomio 17/119248,
Asianumero R 16/574

Asiassa oli kysymys ympäristöluvan usean eri lupamääräyksen rikkomisesta mm.: lämmitysöljyn tankkauspaikan asfaltti oli lohkeillut ja tehtaan lämmitysöljysäiliön paikka oli ollut päällystämätön, ongelmajätekontti oli sijainnut päällystämättömällä alueella, valuma-altaan ulkopuolella oli sijainnut lisäainesäiliöitä, varasto- ja murskausalue oli aitaamaton, betonijätettä ja -mursketta oli varastoitu päällystämättömällä alueella, ympäristöraporttia ei oltu toimitettu viranomaiselle, prosessijätevedet johdettiin edelleen avo-ojaan ja jäteveden tarkkailuohjelmaa ei oltu jätetty hyväksyttäväksi eikä polttoainesäiliöllä ollut ympäristölupaa. Syyte oli RL 48 luvun 1 §:n ympäristön turmelemisesta.

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

Hyvinkään käräjäoikeus 12.5.2017, tuomio 17/119248,
Asianumero R 16/574

Puolustuksen väitteet mm.:haastehakemus on epäselvä, teonkuvaus suppea, luparikkomukset ympäristön kannalta merkityksettömiä

- Käräjäoikeus katsoi suurimpaa osaa lupaehtoja rikotun ja tuomitsi vastaajan ja yhtiön näiltä osin ympäristön turmelemisesta. Tuomio tuli myös ilman lupaa rakennetun betonivallin rakentamisesta (lainvoimainen).

Ympäristörikokset/Luvanvastaisen toiminnan rikosoikeudelliset seuraamukset

Tuusulan käräjäoikeus 15.4.2016, Tuomio 16/116154, Asianumero R 15/312

Kaksi työmaapäällikköä ja työmaainsinööri tuomittiin ympäristön turmelemisesta tilanteessa, missä mm. luvanmukaisen ottoalueen ulkopuolelta oli luvattomasti otettu maa-aineksia 69.000 kiintokuutiota.

Yhtiö tuomittiin 50.000 euron suuruiseen yhteisösakkoon, koska lupa-alueen rajat olivat olleet pitkään merkitsemättä, rajat oli myöhemmin merkitty virheellisesti, paikalla toimivaa yrittäjää ei oltu valvottu eli yhtiön johtamista ei oltu kehitetty ajan vaatimusten tasolle. Yhtiön taloudellisista asioista ei oltu esitetty selvitystä mutta yleistiedon varassa voitiin todeta, että kyseinen yhtiö oli iso yritys ja merkittävä toimija omalla toimialueellaan. (Ei lainvoimainen)

Kiitos!

Heidi Nummela puh. 029 56 23 139/040 568 3499

heidi.nummela@oikeus.fi